

Program Aj ty máš šancu! ako príklad uplatňovania dočasných vyrovnávacích opatrení

Abstrakt

Dočasné vyrovnávacie opatrenia boli vymedzené v antidiskriminačnom zákone jeho novelou z roku 2013.¹ Sú založené na myšlienke, že nie každý človek má rovnaké možnosti získať vzdelanie či zamestnanie. Prijatie novely antidiskriminačného zákona spolu s dlhodobými údajmi o vzdelanostnej úrovni obyvateľov z rómskeho etnika viedli k vzniku podporného programu Aj ty máš šancu!, ktorý realizuje nezávislá mimovládna organizácia Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) v spolupráci s Ekonomickou univerzitou v Bratislave od roku 2015.² Podľa viacerých výskumov³ je vzdelanostná úroveň Rómov a Rómok dlhodobo nižšia v porovnaní s nerómskym obyvateľstvom. Štúdia UNDP⁴ z roku 2007 hovorí o tom, že vysokoškolské vzdelanie dosiahlo len 0,2 % obyvateľov z rómskeho etnika.

Úvod

Dlhodobé vylučovanie zo spoločnosti, napríklad v prípade rómskej menšiny, spôsobilo také výrazné nerovnosti, že Rómovia často nedisponujú ani porovnateľným stredoškolským alebo vysokoškolským vzdelaním, aby sa uchádzali o určité pracovné pozície.

Verejnosť si túto situáciu Rómov a Rómok neuvedomuje, vníma len fakt, že Rómovia a Rómky na vysokých školách absentujú, možno preto, že absolvovať ich nie je v ich silách. Skutočnosť je však iná, slabá až žiadna podpora jednotlivcov na poli vzdelávania spôsobuje ich vylučovanie z možnosti uplatniť sa vo vysokoškolskom systéme. Je preto nutné scitlivovať verejnosť v otázke pomoci uchádzačom o vysokoškolské vzdelávanie z radov Rómov a Rómok. Nejde o protekčné miesta, ide o dlhodobú prácu, ktorej výsledkom je

1 Vládny návrh zákona na zmenu zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Antidiskriminačný zákon). Parlamentná tlač 276, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=6&ID=276>

2 Pozri viac: <https://mensinovapolitika.eu/priklad-uplatnenia-docasnych-vyrovnavacich-opatreni-v-praxi-program-aj-ty-mas-sancu/>

3 Pozri napríklad štúdie UNDP, FRA, World Bank.

4 Fidelová, J. a kol. 2007. Report on the Living Conditions of Roma in Slovakia. UNDP. s. 63.

plnohodnotná možnosť uplatniť sa pri uchádzaní sa o miesto na vysokej škole a možnosť dosiahnuť vysokoškolské vzdelanie.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia sú nástrojom, ktorý môže vyrovnávať šance a pomáhať prekonávať takéto etnicky determinované znevýhodnenia.⁵

Cieľom dočasných vyrovnávacích opatrení je znížiť alebo odstrániť nerovnosti a vytvárať rovnosť v prístupe k zamestnaniu, vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaniu, a to najmä prostredníctvom cielených prípravných programov pre príslušníkov znevýhodnených skupín alebo prostredníctvom šírenia informácií o týchto programoch alebo o možnostiach uchádzať sa o pracovné miesta alebo v systéme vzdelávania.⁶ Podľa antidiskriminačného zákona môžu byť dočasné vyrovnávacie opatrenia prijaté, ak existuje preukázateľná nerovnosť, pričom cieľom je zníženie alebo odstránenie tejto nerovnosti a zároveň musia byť opatrenia primerané a nevyhnutné na dosiahnutie stanoveného cieľa. Súčasťou zdôvodnenia prijatia dočasných vyrovnávacích opatrení by mali byť dáta, ktoré poukazujú na nerovnosti v danej oblasti.⁷

CVEK ako aj vedenie Ekonomickej univerzity v Bratislave si boli vedomí nerovných šancí, ktoré majú rómski študenti a študentky v prístupe ku vzdelaniu. Rómska mládež je často rôznymi spôsobmi podporovaná v tom, aby si vybrala najmä odbory, ktoré majú uplatnenie v oblasti tzv. rómskej problematiky (napríklad štúdium sociálnej práce). Rómovia a Rómky by sa mali uplatňovať aj v iných odboroch a dosiahnuť úspech napríklad aj v oblasti lekárstva, právnych vied, pedagogiky či ekonómie.

Zavedenie dočasných vyrovnávacích opatrení a doterajšie výsledky

Základným cieľom programu na začiatku jeho spustenia bolo prispievať k vytváraniu rovných príležitostí pri získaní kvalitného vysokoškolského vzdelania ekonomického zamerania. Konečné kontúry dostal program Aj ty máš šancu! po kvalitatívnom prieskume, ktorý realizoval CVEK v období rokov 2013 až 2014. Následne boli stanovené typy dočasných

⁵ Lajčáková, J. 2015. Prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení na základe etnicity, národnosti, pohlavia alebo rodu na Slovensku. CVEK, s. 7. Dostupné na: <http://cvek.sk/prijimanie-docasnych-vyrovnavacich-opatreni-na-zaklade-etnicity-narodnosti-pohlavia-alebo-rodu-na-slovensku/>

⁶ § 8a zákona č. 365/2014 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

⁷ Lajčáková, J. 2015. Prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení na základe etnicity, národnosti, pohlavia alebo rodu na Slovensku. CVEK, s. 30. Dostupné na: <http://cvek.sk/prijimanie-docasnych-vyrovnavacich-opatreni-na-zaklade-etnicity-narodnosti-pohlavia-alebo-rodu-na-slovensku/>

vyrovnávacích opatrení, ktoré bolo potrebné realizovať⁸. Patrili k nim teda opatrenia smerujúce k podpore záujmu o štúdium, ďalej realizácia cielených prípravných kurzov, ako aj realizácia aktivít počas štúdia.

Program sa realizuje každý rok v niekoľkých etapách.

Prvá etapa je zameraná na informovanie o prípravných kurzoch a samotnom programe *Aj ty máš šancu!* prostredníctvom sociálnych sietí, Rómskeho vzdelávacieho fondu Slovensko a tiež mimovládnych organizácií, ktoré pracujú s rómskou mládežou.

Druhá etapa programu spočíva v samotnej realizácii prípravných kurzov. Prípravné kurzy vedú vysokoškolskí pedagógovia z Ekonomickej univerzity v Bratislave a sú zamerané na doučovanie z matematiky, ekonómie a cudzieho jazyka⁹.

Tretia etapa trvá počas celého akademického roka, to znamená súbežne s prvou a druhou etapou.

Počas uplynulých piatich rokov sa podarilo pripraviť úspešne na prijímacie pohovory štrnásť účastníkov z rôznych častí Slovenska. Bolo potrebné vybudovať prostredie, v ktorom študenti a študentky nadobudnú pocit, že sa môžu koordinátorke zdôveriť so všetkými problémami a pocitmi a spoločne potom hľadali riešenie. V akademickom roku 2019/2020 ukončil prvý absolvent programu *Aj ty máš šancu!* inžinierske štúdium a získal titul inžinier.¹⁰

Zhrnutie

Celkovo absolvovalo úspešne program *Aj ty máš šancu!* štrnásť rómskych študentov a študentiek za obdobie piatich rokov. Vzhľadom na to, aký je stav v stredoškolskom vzdelávaní rómskych študentov a študentiek, je dôležité podporovať takýmto spôsobom jednotlivcov v ich snahe získať vysokoškolské vzdelanie ekonomického zamerania. Ekonomická univerzita v Bratislave bola vždy vnímaná ako tá, na ktorej je štúdium veľmi ťažké a pre rómskych študentov a študentky nedosiahnuteľné. Vďaka rómskym absolventom, absolventkám, študentom a študentkám sa však tento stereotyp pomaly rúca a je potrebné podobné iniciatívy začať rozvíjať aj v ďalších inštitúciách.

Zavádzanie dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti vysokoškolského vzdelávania by mohlo znamenať veľký posun v tom, ako sú vnímaní Rómovia a Rómky na Slovensku.

⁸ Program podpory rómskych uchádzačov o štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Strategický plán zo dňa 28. 4. 2014. CVEK.

⁹ Pozri viac: <https://www.zssk.sk/bezplatna-preprava/studenti/>

¹⁰ Rozhovor s koordinátorkou projektu Z. Havírovou.

Odporúčania

1. Ministerstvo školstva by malo začať podporovať podobné iniciatívy a vyčleniť na ich implementáciu aj finančné prostriedky.
2. Zriadiť webovú stránku na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktorá by informovala o výsledkoch podobných projektov.

Tento článok je súčasťou [projektu Politiky zamestnanosti](#) realizovaného Inštitútom zamestnanosti. Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu v rámci OP EVS.

Aktivita: Zapájanie do trhu práce, september 2020

Merateľný ukazovateľ: P0587

Súvis s projektom: Táto analýza súvisí s aktivitou 2. Diskriminácia Rómov pri vstupe na trh práce predstavuje bariéru, ktorú je potrebné odstraňovať systematicky a hlavne je potrebné na nezákonné praktiky zamestnávateľov poukazovať. Ak má byť proces začleňovania sociálne a ekonomicky znevýhodnených obyvateľov do spoločnosti úspešný, je potrebné budovať prostredie, ktoré bude bez predsudkov a rasizmu. Žiadne systémové opatrenia totiž nebudú v praxi úspešné, ak bude v spoločnosti existovať diskriminácia a protirómsky rasizmus.